

g l a s

slovenske kulturne akcije

L. XI. 25 EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 26. XII. 1964.

VSEM SODELAVCEM, NAROČNIKOM IN PRIJATELJEM ŽELI BLAGOSLOVOV IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1965

Slovenska kulturna akcija

NAŠ VSAKDANJI PLEBISCI

Ruda Jurčec

Na polju idej in misli je svet v stanju permanentne revolucije. Za svoj notranji svet duha in srca nismo bili ustvarjeni, da bi živeli v lagodju, miru in brezbriznosti. V srčiki tega spoznanja je bistvo, ki skozi ves čas, odkar obstaja svet, loči umetnika, kulturnega delavca od onega, ki vrednoti samo zunanje, zgolj „javno“ delo in pri tem meni, da mora delo ustvarjavnega preganjati, ker ga ovira, ko mu z nenehnim iskanjem baje podira tla pod nogami...

Po diagnozi Ernesta Renana je narodnost trajni in vsakodnevni plebiscit vsakega posameznika za svojo kulturno in jezikovno skupnost. Po bojih v devetnajstem stoletju se je pojmovanje o narodnosti že precej razbistrilo, toda vrenje gre naprej, v nas še glasneje grize in vpije tisto nenehno glasovanje, odločanje za prednost plemenitega, duhovnega, ustvarjalnega pred onim, ki trmasto in kratkovidno brani zgolj zunanjo zgradbo nečesa, kar da je baje že definitivno... Proti tem zunanjim pritiskom, ki so danes vedno hujši zlasti v totalitarnih in komunističnih državah, je možen in dovoljen samo beg v lastni svet notranje svobode, v stalno, vsakodnevno in neprestano plebiscitno glasovanje za plemenito službo duhovnim vrednotam.

Kakor se v svetu idej in misli trenje notranjih revolucij ne more nikdar ustaviti, tako nam v zunanjem svetu razni mogočniki, izvoljeni ali samozvani grade temu času primerne oblike nasilja. Še pred desetletjem smo mislili, da je ždanovščina imela kraj rojstva samo v Moskvi. Njen nosilec je že davno umrl, toda njeni izrodki so se raztegnili drugam in so danes prisotni na obeh straneh stene. Slovenci smo celo znali prve konture ždanovščine izdelati že sredi prejšnjega stoletja, ko je menil Bleiweis, „domovine oče“, da mora slovenski kulturni svet zagraditi s plotovi po svojih merilih. Ko je Ljubljano sto let pozneje zajela kriza okoli Perspektiv, je bil to samo nov, drugače pobarvan fantom starega živinozdravnikovega eliksira. Notranje svobode nacizem in komunizem s svojimi grmadami in sramotnimi procesi nista zatrla. Kar je pod nasiljem telo in trpelo, je prej ali slej bruhnilo na dan s še večjo silo. Zunanji plebisciti so dajali stoodstotne vsote zasužnjenih glasov, notranji plebiscit za zmago svobode in plemenitosti pa je zvaril le nekaj genijev za reševanje Lepote in Resnice.

Slovenci imamo pred drugimi narodi mnogo prednosti; ker smo majhni, nam jih je Stvarnik podelil v večji meri kot drugim narodom; res smo v marsičem bogatejši od drugih. Ker smo torej v dobrem in plemenitem zelo bogati, imamo seveda na grbi tudi temu primerno mnogo bremen. Samo tako smo potem deležni vseh blagov našega križevega pota. Ko so mladoslavenci okoli 1860 sodili Bleiweisa, so v sodbah bili prekrivični. Bleiweis ni zgradil sistema; skušal je le ohranjati svojo podobo slovenstva in to na temelju lepe, plemenite

(Dalje na 2. str.)

JUBILEJNA ZBIRKA

Dogodki okoli našega jubilejnega leta so potrdili, da še vedno drži, kako se Slovenci zavedamo, da je naše glavno sredstvo narodne ohranitve v delu na kulturnem polju. Zvestoba duhovnosti nas bo tvorno in duhovno obvarovala in nas varno vodila v pravo bodočnost. Kadar v našem narodnem življenju kdaj kaj ni bilo v redu, potem je bilo kmalu možno ugotoviti, da smo se od zdrave in prave poti odmaknili, ker službe duhovnim vrednotam nismo opravljali dovolj iskreno in vztrajno.

Dosedanja zbirka jubilejnih darov nam je pri SKA porok, da smo na pravi poti. Da bi krog vseh, ki so blage volje in namenov, še razširili, smo podaljšali rok do konca februarja 1965, ko poteče desetletnica ustanovitve Slovenske kulturne akcije. Ako tega ali onega naše prošnje in vabila še niso dosegli, ga vljudno prosimo, naj daruje JUBILEJNI DAR!

Darovali so: preč. g. rektor dr. France GNIDOVEC, Adrogué, 2000 pesov; č. g. Jože ŠKERBEC, Lomas de Zamora, 2000 pesov; msgr. dr. Jože JAGODIČ, Avstrija, 20 dolarjev; g. Marijan LOBODA, Casanova, 2000 pesov; g. Stanko ANDREJAŠIČ, Avstralija, 22 dolarjev; ga. dra. Nataša KREČIČ, V. Schkolnik, 2000 pesov; č. g. Janez HAFNER, Avstrija, 20 dolarjev; g. dr. N. N., Avstrija, 20 dolarjev; g. Matija KARBA, Bs. Aires, 2000 pesov; ga. Nanca PREŠA, Cleveland, 20 dolarjev.

Vsem se prav lepo zahvaljujemo!

(Dar: za Argentino 2000 pesov in za ostale države 20 dolarjev, je možno plačevati tudi v obrokih. — Darovalci bodo ob koncu zbirke prejeli umetniško darilo s posebnim, imenskimi posvetilom!)

TISKA SE:

MEDDOBJE VIII, šte. 5—6
okr. 112 strani
Izšlo bo okr. 20. jan. 1965

V TISKU:

Karel Mauser
LJUDJE POD BIČEM
Drugi del
Okr. 300 strani

VSE KNJIGE

in publikacije naše založbe morete do konca jubilejnega leta 1965 še prejeli po dosedanjih cenah!

POHITITE Z NAROČILOM!

ČESTITKE IN VOŠČILA

— Prav kmalu bo izšlo novo delo p. K. Vl. Truhlarja SJ: „Solovjev - Teilhard - Dichtung - Religioese Erfahrung“ in sicer pri založbi Herder v Freiburgu. Francoski prevod je osebno sponzantano posredoval p. Henri de Lubac SJ in sicer pri založbi Aubier v Parizu.

— „V Jugoslaviji je nekako deset opernih teatrov. Vsi se domačih del krčevito otepajo. Menda je najboljša v tem pogledu ljubljanska opera, najslabša pa beograjska. (Pa tudi ljubljanska ni brez greha: pred osmimi leti menda sem ji prvič ponudil svoj še ne izvajani balet. Potem pa spet vsako leto — a zaman.) Beograjska opera (po mojih bridkih izkušnjah): „Ekvinocij“ je bil napisan v Beogradu, med vojno, na srbski tekst. Na programu je bil prvič leta 1945! Tudi že na pol naštudiran. Pa „začasno predstavljeno“ iz podobnih razlogov, ki sem jih opisal v Mehurčkih — tudi tam nastopi beseda „bog“. Vendar pa: če že govorim o „Ekvinokiju“: ta opera ima izjemno „srečo“. Trije jugoslovanski teatri so jo izvajali, ljubljanska opera je z njo gostovala tudi v Celovcu, Moskvi in Kijevu. Toľiko izvedb — približno sedemdeset — ni doživelo še nobeno novejšje jugoslovansko operno delo. Običajno mora biti komponist srečen, če „pregura“ svoje delo vsaj v en teater ali kvečjemu dva.“ Tako slovenski skladatelj Marjan Kozina v letošnjih oktobrskih „Naših razgledih“. „Nismo našli ne časa ne denarja, da bi postavili primerne hiše za našo glasbeno kulturo. Pač pa imamo milijarde za tako opevano urbanizacijo Ljubljane, imamo tudi denar za prepotrebni hotel „Lev“. Vprašal sem prijatelja, ki je strokovnjak za turizem in ki je na visokem položaju: „Kaj misliš o veličastnem hotelu „Lev“? Rekel mi je in odgovoril: „Najbolj ekonomično in za skupnost najceneje bi bilo, če bi ga podrli. Ta reč, ki ni Waldorf Astoria (in ki je mišljen za ameriškane milijonarje), in niti hotel „Mizar“, temveč nekakšen ponesrečen bastard med obema, bo vsako leto samo terjati kritje deficitov, brez konca in kraja.“ Tega nisem rekel jaz, to je povedal mož, ki se razume na ta posel. Za denar, ki smo ga po neumnem vrgli v „Leva“ (še celo za precej manj) bi imeli lepo novo Opero, Akademijo in koncertno dvorano. Mož, ki upravlja s skromnimi financami malega naroda, bi mi seveda rekel: „Dobro, „Lev“ je deficiten. Umetnost pa tudi. Imaš na to odgovor?“ Skrušeno bi mu priznal: „Nimam.“ To sodobno „ljubljsko sliko“ je napisal tudi Marjan Kozina.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO nam piše:

P. n. SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA, Ramón Falcón 4158. Buenos Aires, dne 1. decembra 1964.

Spoštovani gospod predsednik,

ob razmišljanju o delu, katerega je slovenskim kulturnim ustvarjalcem opravljati v zdomstvu, se nam, planincem, nehote vsiljuje primerjava z gorništvom:

Kako težak je vzpon v napeto strmino; koliko večšine in vzdržnosti terja premagovanje stopa za stopom v neobdelani skali; koliko tovaršiške uvidevnosti, požrtvovanja in nesebično vzajemnega dopolnjevanja mora biti svcsjka in osnovna svojina tovarštev v uspešni navezi; kako čisto in prvobitno pristno je zadoščenje ob dosežku uspeha, če in kadar je sad teh množestvenih sestavin.

Ta primerjava, trasponirana na duhovno dejavnost in ustvarjalnost, zrasede v mogočen gorski silak strmih pobočij, modeliran v drznih oblikah, ubran v melodije osvajačih akordov, posvečen z verzi visoke žrtvene pesmi; v silak, ki se po strminah in previsih dviga v višave stvariteljskega duha, od koder siplje svoj blagoslov v doline v blagodejnost vrednim.

Kot smo slovenski planinci v Argentini že pred desetimi leti iskreno pozdravili ustanovitev Slovenske kulturne akcije in ji ponudili vzajemno sodelovanje, tako ji danes, ob njeni desetletnici, iskreno čestitamo za opravljeno delo in dosežene uspehe z željo, da bi ji v bodočih letih njene rasti bilo dane, vzpeti se na najvrednejše, čeprav najtežavnejše vršine.

Izvolite, gospod predsednik, tolmačiti naše čestitke in zahvale vsem gospem in gospodom ustvarjalcem ter sodelovalcem Slovenske kulturne akcije, obenem pa tudi prošnjo, naj vzdrže še naprej in do konca s svojimi ustvarjalnimi talenti plemenitijo in bogate svoj narod in njega duhovne dobrine, da bo Slovenska kulturna akcija duhovni vodnik našemu zdomskemu rodu in zgledni vir moralnih vrednot.

Sprejmite gospod predsednik naše iskrene planinske pozdrave! Predsednik: Robert Petriček; Tajnik: Dorijan Heller.

— Posebne čestitke, za božič in srečno novo leto z željami za mnogo napredka in visokega duhovnega poleta z najlepšimi pozdravi vsem pri SKA pošiljajo iz New Yorka hvaležno vdani — France Gorše, Mirko Zupančič in Jože Vodlan. — Iz Rochestra pa sporoča enake želje g. Stojan Kertelj.

(Dalje s 1. str.)

konservativnosti. Učenci, večni epigoni svojih mojstrov, so iznašli in zgradili sistem: blajvajzarstvo — in njihov rod do današnjih dni ni izumrl. Ker so sredi prejšnjega stoletja dobivali gesla iz Nemčije, so se obešali na izbruh pruske oholosti in mržnje, ki je oznanjal: „Und willst du nicht mein Bruder sein, so hau'ich dir den Schaedel ein...“ Ljubljanski epigoni so — baje po Costovih ustih — zlomili svojo palico „pravice“ nad Levstikom in izrekli tiste sramotne besede: „Krepieren soll der Hund... Crkne naj pes...“

Ždanovščina in blajvajzarstvo, prisotna med nami, naj nas krepi za nove čase. Naš vsakdanji plebiscit traja naprej, kajti notranji svet svobode in zvestobe plemenitosti bodo obrekovali tembolj tisti, ki si grade svoj zunanji svet miru in bleščečih propagandnih uspehov na plehkkih glosah oficielnih zastavonoš... Revni zastavonoši, ki ne vedo, da služijo samo za okras raznim deklamatorjem. Bleiweis je bil ugleden živinozdravnik in kot predsednik cesarske kraljeve kranjske kmetijske družbe si je priboril pravico za plemeniti viteški naslov. Segel je po najlepšem plemiškem imenu rojstnega kraja in se poslej nazival vitez Trsteniški. Njegovi nasledniki niso vitezi, niso zdravniki, ampak padarji, ranocelniki, šušmarji, v zdravilstvu coperniki, ki odvrtačajo od sebe sum coperničstva, ko uganjajo „lov na čaravnice“... Blajvajzarji so in bodo vedno med nami! Kar se ne bo podredilo njihovem monopolnemu pojmovanju, bo imelo isto usodo na obeh straneh stene.

Naš vsakdanji plebiscit za plemenitost pa bodi posvečen predvsem ohranitvi in krepitevi notranje svobode. Bo brez glasu, črpal bo iz srca in se krepil v tihoti ljubezni, ki bo vsakogar bogatila tembolj, čimbolj bo delo tiho in nesebično. Ob desetletnici SKA moremo razglasiti, da smo — mogoče nevede — tak plebiscit tudi na zunaj izvedli. Lep odziv za našo jubilejno zbirko je že svetel dokaz, da je plebiscit plemenitosti v naših srečih že globoko zasidran in da moremo z mirom in zadoščenjem zreti na našo z optimizmom in vero prepovedano pot v bodočnost.

K. R.

Pestra številka, dasi — vsaj na prvi pogled — pretežno idejno informativna.

Rafko Vodeb reproducira in komentira poglavje o Cerkveni umetnosti iz konstitucije II. Vatikanskega cerkvenega zbora o bogoslužju. Komentar je takoj spočetka kritičen: ob samem uradnem slovenskem tekstu pripomni, da je zlasti jezikovno dokaj pomanjkljiv. Ob oznaki umetnosti kot izražanju božje Lepote opozori Vodeb, da gre za ne povsem sodobno formulacijo. „Raje kot odsev božje Lepote gledamo danes umetnino pod vidikom vere, resnice, blagovesti, ki jih na svoj način izraža; in pri tem polagamo veliko važnost na človeško iskrenost in umetniško kvaliteto. Naše izhodišče je bolj eksistenčno.“ Ob mestu „Cerkev je bila vedno prijateljica likovne umetnosti“ z obžalovanjem pokaže na razhod cerkvenih ljudi in umetnosti v dobi po francoski revoluciji. Z zadoščenjem pa poroča o priznanju koncilskih očetov, da verska umetnost ne more biti vezana na določen slog. Nedopustne so le izmaličene oblike: drobljenje človeške podobe od Picassa naprej, pri čemer pa ne gre za navadno likovno deformacijo, ampak za izmaličenje človeške npravne podobe. Ravno tako pozdravlja poročevavec ponovno obsodbo kiča, ki je po Egenterjevem mnenju „eden glavnih vzrokov, ki so v zadnjem stoletju odtujili Cerkvi ljudske mase“.

France Papež „Uči govoriti otroka“ v svojem rahlo vznesenem osnovnem jeziku.

„Stavkokaz“ Vinka Beličiča je trpko duhovita avtobiografska črtica profesorskega suplenta, ki si niti na dan stavke ne more privoščiti oddiha.

Humbert Pribac poje v svojih „Pesmih“ o oznanjanju ljubezni, iskanju in spoznanju Boga.

Ustavni položaj v Sloveniji analizira Božo Fink. Po uvodni ugotovitvi, da je treba biti pravičen do nasprotnika in da moramo biti zadovoljni, če v kaki stvari narodni skupnosti ni tako hudo, kot bi se bali, dejansko skuša najti tudi pozitivne elemente v trenutni ustavi SRS, a žal jih negativni povsem prekrijejo. Ni mogoče verjeti v iskrenost govorjenja o socialistični zakonitosti, kjer je pravo še bolj opij za ljudstvo, kot je vera. Besedilo ustave je že vnaprej podvrženo spremembam, ki jih bo zahteval razvoj družbe, dokler v končni fazi ne bo ne družbe ne zakona. Za varuha reda postavlja ustava dve organizaciji, ki nista formalno organa javne oblasti. Ob tem dejstvu „se razbijejo vsi sprejemljivi principi, navidezno dobri nameni postanejo vsaj neiskrenost“. Na področju kulture se izkaže, da ni svobode niti za kulturne delavce, ki zastopajo marksistično doktrino. SRS ni skupnost slovenskega naroda, ampak je skupnost ljudstva Slovenije, kar vodi v paradoks, da „republika skrbi za razvoj kulturnoprosvetnega dela italijanske in madžarske narodnosti in zagotavlja v ta namen potrebno pomoč, medtem ko kulturna prizadevanja slovenskega naroda samo podpira“.

Vzorno učinkovita je preprosta pa pretehtana novelica „Razdrto gnezdo“ Karla Mauserja. Komičnost Dolorosine zvižaje poudari tragičnost njene stiske.

Frank F. Bukvič v groteski „Kako je pokojni Campbell prišel strašit svojo ženo, ki ga je povozila z avtomobilom“ udinja tragičnost komičnosti.

Tine Debeljak nadaljuje svoje politične in kulturne spomine ob F. S. Finžgarju. Tako na široko sega, da ne more biti vse raznoliko gradivo v nujni zvezi s Finžgarjem, vendar se od časa do časa spomni tudi nanj.

Marijan Marolt obravnava umetnostno zgodovinsko literaturo zadnjih let v domovini, kolikor mu je bila dostopna. Iz temeljitega poročila je razvidno, da je Steletova šola dala dobre uspehe.

Baragov raziskovavec Franc Jaklič objavlja prevod predavanja o Indijancih, ki ga je imel naš slavni rojak l. 1863 v Cincinnatiju.

Zadnjih 27 strani zavzema Martina Jevnikarja pregled slovenske knjige v letu 1968. Značilne za Jevnikarjevo bibliografijo so bolj ali manj obširne vsebine in oznake registriranih del, kar mora priti prav dijakom slovenskih šol v zamejstvu.

Umetniška priloga prinaša reprodukcijo Kramolčeve slike „Metez v snegu“.

Pričujoči zvezek naše edine tovrstne publikacije že potrjuje njeno ustaljenost in bi samo bilo želeto, da bi posamezne številke postajali samostojni zvezki, torej šest izvodov na leto!

ROK za dospelost rokopisov za Velikonjevo literarno nagrado poteče konec oktobra 1965. Ko smo pred desetimi leti mogli razpisati prvi nagradni natečaj, je prišlo šestnajst rokopisov. Iz vsega srca želimo, da bi bil odziv tokrat vsaj tolikšen, kajti namen nagrade je: povečati splošno literarno delavnost in omogočiti Slovenski kulturni akciji nje-
no založniško delavnost, kajti založba more izdati v svojem rednem programu tudi delo, ki sicer ne bi prejelo nagrado. Vendar smo prepričani, da bo po desetih letih tudi kvalitetna raven na taki višini, ki bo ono izpred desetletja presejala.

Pogoje razpisa smo že objavili v Glasu in Meddobju VIII., šte. 3—4, in izšel je tudi v ostalih publikacijah slovenskega zamejstva. Velikonjevo literarno nagrado smo razglasili pred pol leta. Vendar čas hiti!

—Ob svojem 60. rojstnem godu je bil maja na muenchenski univerzi promoviran za doktorja teologije „honoris causa“ prof. Josef Pieper. Pohvalni govor mu je govoril dekan teološke fakultete prof. Mihael Schmaus, eden izmed vodilnih sedanjih dogmatikov. Pieper se je za čast zahvalil v slovesnem predavanju na tema: Teologija-filozofsko motrena.

—Sodobno nemško književnost označujeta v veliki meri dve imeni: Max Frisch in Friedrich Duerrenmatt. Oba sta Švicarja in zavzemata vodilno mesto v sodobni nemški dramatik in romanu. Novo delo Frischa „Ime mi bo Gantenbein“ je pred nekaj tedni razburilo nemški knjižni trg in bo začetek leta 1965 izšlo že v prevodu pri Državni založbi v Ljubljani.

—Državna založba v Ljubljani bo izdala ponatis Sovretovega prevoda Homerjeve Iliade. Prva izdaja je že zdavnaj pošla. Leta 1946 je ista založba izdala prevod Thackerayevega romana „The Vanity Fair — Semenji ničevosti“, ki ga je prevedel Izidor Cankar. Nova izdaja bo sedaj ponatis.

—Leta 1962 je v Sloveniji diplomiralo na univerzi in visokošolskih institutih 2.246 absolventov. Od teh 159 na ekonomske fakulteti, 111 na juridični, 109 na filozofski, 105 na kemijsko-tehnični, 102 na strojni, 81 na elektrotehnični in 67 na medicinski; poleg tega še 124 na medicinskih šolah, 111 na višji ekonomske, 102 na višji pedagoški in 103 na višji pravni oz. upravni šoli. Na ljubljanski visoki teološki šoli je bilo leta 1962 134 slušateljev (leta 1964 jih je bilo 170).

— GOSPOD DR. CELESTIN JELENEC je sredi decembra slavil svojo osemdesetletnico. Čestitkam starosti slovenskih javnih in kulturnih delavcev v zamejstvu se iz vsega srca pridružujemo vsi, ki smo pri SKA mogli vedno uživati vso njegovo podporo in prijateljstvo. Veselil se je vedno z nami vseh uspehov. Iz vsega srca je bil na naši strani takoj od početka in le težavne okolnosti so preprečile, da svojega navdušenja do nas še ni mogel udeležiti tudi z direktnim sodelovanjem. — V njem zremo lik plemenitega delavca na polju slovenske kulture, njegov optimizem nas je bodril, njegova vedno pravilna sodba, navsvet in pobuda pa so nam izraz povezanosti in ljubezni, ki ju goji do našega dela.

Gospodu jubilarantu želimo še mnogo uspehov in zadovoljstva pri vsem, kar mu je najbolj pri srcu!

— Za SKLAD GLASA so darovali: č. g. dr. Franc *Blatnik*, Paterson, USA, 2 dolarja; č. g. Jure *Rode*, Bs. Aires, 100 pesov; g. Marjan *Loboda*, Casanova, 300 pesov; g. dr. Fran *Kern*, Cleveland, ZDA, 10 dolarjev; g. ing. Stojan *Kertelj*, Rochester, ZDA, 3 dolarje. — Vsem prav prisrčna hvala!

— P. Vladimir Kos S.J. nam piše iz Tokia, kjer je profesor na univerzi Sv. Zofije. „Cenjeni, dragi gospod Jurčec! — Iz srca Vam želim blagoslovljenih božičnih praznikov in srečno Novo leto 1965 — naj Vam da Bog moči in še več ljubezni, ker nikdar dovolj ne ljubimo sočloveka. — Iskrena hvala za poslani „biografski“ roman Skozi luči in sence, ki ga bom šele ob bolj prostem času užival. Kolikor sem iz radovednosti že začel brati, me je priklenil nase z globokim opazovanjem in napetostjo opisovanja. Mislim, da ste prenekateremu Slovencu in Slovanu zgradili nov svet veselja, rojenega iz obogatitve po stiku z umetnostjo. — Prosim, izročite iskrene božične pozdrave vsem sourednikom Meddobja! Hvala za vse, kar sem v preteklem letu prejel od Slovenske kulturne akcije... Vaš zmeraj vdani —.“

— Slavna ameriška katoliška univerza Georgetown v Washingtonu je začetek decembra 1964 slavila 170. jubilej ustanovitve. Slovesnost se je razvila v veliko manifestacijo spoštovanja in hvaležnosti jezuitskemu visokoškolskemu zavodu, ki uživa velik ugled med vsemi ameriškiimi univerzami. Glavne javne slovesnosti se je na veliko presenečenje udeležil tudi rektor slovenske univerze v Ljubljani ing. *Struna*. Med celo slovesnostjo je sdel na častnem mestu na slavnostni tribuni. — Med navzočimi v dvorani so nekateri ta dogodek komentirali na ta način, da bo namreč prihodnje leto poteklo 370 let, odkar so jezuiti leta 1595 v Ljubljani ustanovili prvo, pozneje zelo slavno visoko šolo na Slovenskem. Ker se je o tem toliko govorilo med ameriškiimi jezuiti, nikakor to ni moglo ostati neznano ali celo pozabljeno v spominu ing. *Strune*, rektorja univerze v Ljubljani, saj je le-ta naslednica jezuitskega zavoda v Ljubljani izpred tistih stoletij in bo zato vse storil, da bo jubilej svojemu pomenu primerno proslavljen tudi v Ljubljani. Spremembe, ki se doma napovedujejo, bodo že omogočile tako proslavo.

— Sredi novembra 1964 je goriški „Katoški glas“ (19. XI.) objavil novico, da je

VLADIMIR BAKARIČ PROTI NEOJUGOSLAVIZMU

G. V.

Ko je Londonski „Times“ (17.4.1962) prinesel dopis iz Beograda o pravdi med Pirjecom in Čošičem, je povedal, da v Jugoslaviji že leto dni za zaprtimi vrati traja debata o ustavi in sicer med konfederalisti in integristi.*) Kakor sta poročala Glas in Meddobje o taktatni borbi za pravice slovenskega jezika v domovini in njega ohranitev, se je debata potem še razplamtela, ko je za Dušanom Pirjecom v „Delu“ (1962) Primož Kozak napisal oster članek zoper neojugoslovanizem. Tedaj pa so pri slovenskih napadih na beograjske centraliste Hrvatje presenetljivo molčali in kazalo je, da so Slovenci prevzeli boj zoper beograjsko čaršijo. Nova ustava res ni uvedla težnje, ki bi merila na odpravo republik, toda „nova“ praksa se nič ne razlikuje od „stare“. Tako se prav lahko še da marsikaj reči k problemu jugoslovanskega federalizma. Zadnji je o stvari spregovoril Vladimir *Bakarič*, ki politično neprimerno več pomeni kot ljubljanske komunistična književnika.

Tudi v Beogradu so spoznali, da v Jugoslaviji „bratstva in edinstva“ ni pravega razmerja med narodi, ki jo sestavljajo. Zato je uredništvo najbolj razširjenega tednika „NIN“, „Nedeljne informativne novine“ odprlo serijo „srečanji“ z jugoslovanskimi republikami. „Srečanje s Slovenijo“, priobčeno 2. 2. 1964, ni moglo vzbuditi pozornosti. „Izvajanja“, toga in plehka, kakor jih zna nuditi gospa Vida Tomšič, sedanji predsednik SSRN (ohranjamo kar srbski naslov) morejo zanimati samo ljubljanske uradne interesente.

Je pa *Bakaričeva* izjava z dne 8. 3. 1964 vzbudila toliko komentarjev v Jugoslaviji, kot že dolgo nobena izjava „voditeljev“ in bila registrirana tudi v svetovnem časopisju.

Predsedniku hrvaške partije in članu izvršnega odbora (politbiroja) jugoslovanske partije je bilo zastavljeno vprašanje: „Kaj nas ovira, da se bolj zblizamo?“

V odgovoru je *Bakarič* najprej poudaril, da je proces materialne integracije ne le zelo močan, temveč je tudi zelo daleč segel, nato pa je nadaljeval: „Naša materialna plat zadeve je mnogo bolj integrirana kot njen idejni aspekt... Ako bi smel reči, je v Jugoslaviji morebiti najmanj izdelano pojmovanje federacije, ne sicer glede tega, kar federacija delata s tem, da združuje, se števa posamezne enote, temveč glede tega, kar je v njej zedinjujoče, tisti vezni elementi teh posebnih enot. To je najmanj izdelano in za to je treba v današnjem času največ delati.“ ... „Zbližanje je vedno proces, ki ima svoje stadije, in mislim, da glede tega hodimo sem pa tja, križem kražem, toda ne bi se upal reči, ako upoštevamo vse, da gremo narazen. Rekel bi, da se zblizujemo, čeprav obstajajo morda na nekaterih toriščih — na primer v kulturi in gospodarstvu — težnje, ki preprečujejo večje zblizanje.“

Urednik „NIN“-a, ki je intervjuval *Bakariča*, mu je potem pripovedoval, kako je pred nekaj dnevi prosil Miroslava Krležo za članek o jugoslovanstvu, pa dobil odgovor: „Nimam časa, nimam časa, ker bi bilo treba o tem napisati kakih sedemsto strani in potem postaviti piko za vselej. Seveda pod pogojem, da bi bilo to prosto političnega oportunitizma.“ Potem je vprašal *Bakariča*: „Ali je ta politični oportunitizem, ki se kaže na raznih toriščih v raznih razmerjih, ovira zblizanju in napredku?“

„Veste“, je odgovoril *Bakarič*, „politični oportunitizem je grda reč. Tudi politični oportunitizem je pogosto ovira, da se stvari ne razvijajo kakor bi bilo prav.“ ... „Oportunitizem odlaga reševanje obstoječih problemov.“ ... „Toda glede nadaljnjega političnega razvoja naše dežele — idejnopolitičnega — je danes res mnogo problemov. Tega ne zanikam, zanikam samo, da so ti takšni, da nas morajo še bolj razdvajati, čeprav obstoje takšne tendence. V problemih jugoslovanstva je več praktičnih nesporazumov.“ ... „Tako na primer jih mnogo misli pod imenom jugoslovanstva, da se vrača doba „jugoslovanstva“ Pera Živkovića in kralja Aleksandra. Drugi mislijo, ker se Jugoslavija sestoji iz več narodov (nacij) in ker jih je mnogo izmed njih pravzaprav šele sedaj dobilo svobodo svojega razvoja, da je to morda bolj temeljnega pomena kot ono prvo.“

„Praktično se ta problem, problem starega reševanja zadeve

* J Prispevek iz domovine je hadil po dalgi poti, a vsebina ni nič manj aktualna.

na Hrvaškem počituje na primer v celi vrsti reči. Zamerjajo nam ljudje, pa pravijo: vi ne poudarjate nikoli hrvatstva, ne bavite se s problemi hrvaške nacije — vse zato, da bi se napravile neke nove reči, ki so na moč podobne Peru Živkoviču. ... Po drugi plati se je težnja, da mi tu, konkretno Zagreb, ne sodelujemo pri reševanju nekaterih problemov, izkazala za negativno. Pravijo, na primer, da je zunanja politika stvar federacije. Mi to, se razume, priznamo. Posebno diplomatski del te politike je absolutni monopol federacije. Toda zunanja politika je zadeva vseh ljudstev Jugoslavije, vsakega Jugoslavana.“ Navajal je nato primer trgovinskega sodelovanja z neko azijsko državo in insistiral na tem, da morajo biti upoštevani vsi interesi, vse republike pri posvetovanju in da odločitve ne pripadajo zgolj federalnim voditeljem.

Nato je Bakarič prešel k vprašanju ekonomske integracije Jugoslavije in zelo podčrtal nujnost dogovarjanja „v problemih gospodarske graditve.“ „Mi smo zelo odločni nasprotniki 'republikanizma' v gospodarstvu, toda nas obtožujejo, da smo mi s težo decentralizacije in podobno nosilci tega. Mi smo veliki nasprotniki prav zaradi tega, ker iščemo pota za prava ekonomska integracijska področja v naši deželi sami. ... Reči moramo dalje, da je večina kritik, ki smo jih dobili, osnovana na nerazumevanju stvari, na izhodišču centralizma, ki je bil birokratski centralizem, ki ne zna umevati, ki ima svoje zelene in rdeče naočnike in ki nekih barv ne more videti prav zaradi tega, ker ima zgrešeno barvo naočnikov.“

„Ninov“ časnikar je vprašal Bakariča o drugem zelo perečem vprašanju: „Plače se višajo s hitrostjo stopnic, in cene z hitrostjo dvigala. To silijo mnogo ljudi k temu, da si pomagajo, kakor si pač morejo.“

Bakarič ni tajil dejstev. Po njegovem so nizke plače v precejšnji meri posledek nepotrebnega nakopičenja ljudi v tovarnah, iz česar izvirata srednjevrstna storilnost dela in nepristojnost. Na nekaterih mestih se ohranjajo nekompetentne osebe iz sentimentalnih razlogov. To je velika nevarnost. Da se ji izognemo, bi kazalo spremeniti sistem vodstva v podjetjih, tovarnah in tudi političnih organizacijah. Zlasti je potrebna reforma uprave, kajti važne probleme često rešuje pomožno pisarniško osebje pri skodelici turške kave. Tako se tudi dogaja, da probleme, ki bi jih morali takoj rešiti, zavlačujejo leta dolgo.

Vodja hrvaških komunistov je bravcem „NIN“-a pripovedoval tudi svoje misli o begu s kmetov, o izseljevanju delovnih moči, o nerazvitih pokrajinah Jugoslavije, kjer na novo postavljene tovarne „proizvajajo v izgubo“.

Bakaričevo govorjenje pa ni zgled jasnega in izdelanega izražanja. Vendar je iz stavkov, ki so spleteni iz pogojnikov, mnogih kazalnih zaimkov srednjega spola, nedoločenih imen, partijske frazeologije, kramljavskih medmetov in — kar je najbolj zanimivo — zastrtih misli, pazljivemu bravcu razvidno, da prva oseba hrvaške partije priznava važna dejstva: da socialistični Jugoslaviji manjka koozijskega elementa, da ima Peter Živkovič še dosti učencev, da je treba računati z birokratskim centralizmom. Naznanil pa je tudi zelo federalistično terjatev, da morajo republike imeti svojo besedo v zunanji politiki.

Hrvaški krogi v emigraciji pa vedo, da je za zaprtimi vrati Bakarič čisto jasno svojim tovarišem iz jugoslovanskega politbiroja povedal, da samo Hrvatje in Slovenci gospodarsko drže Jugoslavijo pokonci. Ta izjava je bila delno kriva zadnje obolitve Josipa Broza.

Daljnosežnost Bakaričevih izjav razumemo v polni meri šele, ako jih primerjamo z znanim Titovim govorom in pozivom k integraciji, ki ga je izrekel v govoru v Železniku pri Beogradu dne 29. decembra 1962. Ko se je Broz obregnil ob integracijo po vsem svetu, je nadaljeval: „Od nas zahtevajo naši neposredni ekonomski interesi, da pohitimo s procesom integracije in kooperacije: delavski razred naše dežele je tisti faktor, ki bo nosilec te integracije. Podjetja v vseh republikah morajo sodelovati. Gibanje kapitala ne sme ostajati v mejah ene republike, temveč se morajo vršiti v mejah celotne države. S tem se nič ne manjšajo pravice posameznih nacionalnosti. Te še naprej ostajajo, toda ekonomija v eni državi mora biti enotna, pa če bi bilo v njej še toliko nacionalnosti. Nasprotna pojmovanja nam danes delajo težave. Toda ta pojmovanja ne izvirajo iz vrst delavskega razreda, temveč jih prinašajo intelektualci. Mi moramo nad tem paziti in ne smemo pripustiti, da bi ta pojmovanja dobila premoč, ker bi to ne samo oviralo nadaljno zgraditev naše dežele, temveč bi postavljalo jez med naše posamezne republike. To vprašanje je ponekod priložnost za razne politične izpade, na njem se redijo vse mogoče nacionalistične težnje, ki v bistvu vodijo k desintegraciji naše socialistične skupnosti, ki je ne smemo dovoliti. ...“

Mi moramo naš notranji razvoj gledati integralno, a naše ljudske republike imajo mnogo drugih posebnih zadev, za katere se morajo brigati. V njih kulturni in drugačni razvoj se nihče noče vtikati. Ne gre tudi za to, da so materialno na škodi, temveč nasprotno zato, da se materialno še bolj okristijo z dosežki takega razvoja na znotraj celotne naše dežele. ... Tako je treba gledati na te reči. Torej jaz sem zoper težnjo, da se preprečuje in otežuje pravilna integracija naše jugoslovanske ekonomije.“

Razlike o pojmovanju ekonomskega razvoja med Titom in Bakaričem so na dlani. Pod Živkovičem in Aleksandrom se je govorilo o jugoslovanski naciji, sedaj se iz Beograda širi neojugoslavizem z izvajanjem integracije, slovenstvu in hrvaštvu mnogo bolj nevarne kot pa ukrepi prve Jugoslavije.

izšla 3. številka „Mosta“. Zadnji odstavek poročila navaja med drugim: „... Sledi več literarnih ocen, od katerih je najbolj izčrpna recenzija pesniške zbirke Frana Zoreta Dežela, ki je izšla 1963 pri Slovenski kulturni akciji, izpod peresa Milene Detela. ... Ne strinjamo pa se nikakor z zaključkom ki se glasi: „Morda se je prvič zgodilo, da je poslala Slovenska kulturna akcija na trg po tolikih udarcih v prazno neoporečno izvirno literarno stvaritev.“ Tako se zdi, da imajo nekateri okoli „Mosta“ občutek, da šele oni Slovincem prinašajo literaturo. ... kajti tisti, ki se 10.000 km proč od matične države trudijo za ohranitev in razcvet slovenske besede med nami, so danes pri Slov. kult. akciji s svojim resnim in temeljitim delom ter s knjižnimi izdanki, ki so nam v ponos in jih od domovine zaman pričakujemo, že davno ovrgli besede, ki jih je kritik v „Mostu“ tako samozavestno zapisal: „Po tolikih udarcih v prazno pa bi se jih dalo zaobrtni na marsikateri drugi naslov, morda tudi na revijo, v kateri stoji ta trditev zapisana.“

— Prijatelj s Tržaškega nam piše: „... Dogodke po upravnih volitvah preveva prepričanje, da se oblasti v Jugoslaviji, to je v Beogradu, le malo zanimajo za usodo slovenske manjšine na Primorskem. Vedno bolj se uveljavlja vtis, da tam sploh ne žele, da bi se blizu njihove meje ohranila slovenska manjšina, ki bi bila v politični opoziciji proti titovski vladi v Beogradu. Zato celo radi vidijo, da bi naši prešli v italijanske politične stranke. ...“

— Kakor nam poročajo iz Evrope, se je ugotovilo, da so titovski diplomatski zastopniki prejeli navodila, da naj delajo med emigranti razliko med jugoslovansko usmerjenimi Slovenci in onimi, ki zagovarjajo svobodnejšo obliko Slovenije. Jugoslovansko usmerjeno slovensko opozicijo je po teh navodilih treba smatrati zgolj za ideološko opozicijo, ki z ideološkega vidika zasluži upoštevanje in spoštovanje, ker je sicer patriotsko zanesljiva. ...

— V Sloveniji deluje 238 strokovnih in znanstvenih knjižnic z 2.5 milijona knjig (v štirih letih se je število kar podvojilo). Ljudskih knjižnic je 525, šolskih pa 1654 in imajo skupno 2.6 milijona knjig. Radio se je zelo razširil in pride en aparat na 5 prebivavcev; radijskih postaj je v Sloveniji pet. Domačih hišnih televizijskih prejemnikov je sedaj že več kot pa pred vojno radijskih aparatov in pride en prejemnik na 60 prebivavcev.

NEMŠKA OBSODBA GERMANIZACIJSKE AKCIJE CELOVŠKE ŠKOFIJE

— Okrog leta 1925 je tedanja prestolnica evropske književnosti, Pariz, izdala približno pet knjižnih del na mesec in je bil vsak izid literarne novitete izreden dogodek. Po drugi svetovni vojni pa je knjižna produkcija silno narastla. Že ob začetku 1947 je izšlo v Parizu pet del dnevno. Podoben razvoj je zajel slovenski knjižni trg zlasti po letu 1950. Danes tiskajo v Sloveniji 147 časnikov (naklada 9,5 milijona izvodov) in 121 časopisov (4,4 milijona izvodov). Dnevniki so trije, enkrat ali večkrat na teden izhaja 25 časopisov in časnikov. Leta 1962 so izdali 8,6 knjig v nakladi 4,2 milijona izvodov, kar pomeni približno v 250 delovnih dneh na leto 3 in pol knjig na dan (za leto 1964 računajo, da je produkcija narastla na 1100, kar bi pomenilo nad 4 knjige na dan, poleg raznih periodičnih, revijalnih publikacij). Med knjižnimi deli pa so bila in so še na prvem mestu literarna dela s skodva milijona izvodov naklade. Zanimivi so podatki za verski tisk (uradna bibliografija Univerzitetne knjižnice): Sveto pismo Stare in Nove zaveze (4 knjige) 30.000 izvodov; Molitveniki: V občestvo združeni 200.000 izvodov, Katekizem II., III. in IV. stopnja vsak po 100.000 izvodov, Cankarjeva pesmarica 50.000 izvodov, Mohorjeva družba letno 5 rednih in 4 izredne knjige v po 65.000 izvidih. Zbornik razprav Teološke fakultete v Ljubljani izhaja letno v 1500 izvidih; Družina, verski list, polmesečnik, ima naklado 65.000 izvodov. Glasilo CMD duhovnikov Nova pot izhaja v 1500 izvidih. Statistika dodaja, da izhajajo še nabožne knjige in spisi v ciklostilizirani obliki v približni nakladi 105.000 izvodov vsaka. Urednik pojasnjuje ob koncu, da se pri tem pregledu more mirno presoditi, da izide vsak delovni dan v Sloveniji približno 11 do 13 knjižnih in periodičnih publikacij in je tiskarska industrija danes med prvimi in najmočnejšimi v Sloveniji in Jugoslaviji. Kakšna tragika, ko služi skoraj ves ta tisk (razen verskega) razblinjanju in potapljanju slovenske zavesti v jugoslovanskem in marksističnem kozmopolizmu.

— Nemški komponist Giselher Klebe je prejel evropsko umetnostno nagrado Marzotto za leto 1964, in sicer za skladbo „Stabat Mater“, ki je bila pred žirijo prvič izvajana v Veroni. Nagrada znaša 8000 dolarjev. Nagrado za slikarstvo je prejel Italijan Alberto Nurri, za dramatiko pa mladi angleški pisatelj Arnold Wesker.

— Na Poljskem so sedaj filmali še en Sienkiewiczov roman. Za „Križarji“ bodo sedaj upodobili za platno še „Potop“. Sodelovalo bo 500 poklicnih igravcev, tisoč statistov in 600 konj.

Lanski oktober je v odlični katoliški koelnski reviji „Begegnung“ ugledni bojevnik za skupnost evropskih narodov univ. prof. dr. Anton Hilckmann priobčil pod naslovom „Ein heisses Eisen“ zelo dokumentirano razpravo o „skrbih slovenske narodne skupine“ na Koroškem. Čez leto dni mu je odgovoril z zelo jetičnimi dokazovanji in farizejskimi zavijanji pod izvesno tablico celovškega ordinariata tega dejanski gospodar, zloglasni slovenožer Kadras. V isti številki (za september-oktober 1964) je temu „odgovoru“ odvrnil prof. Hilckmann (str. 151), ki je takoj spočetka mogel ugotoviti, da se ta samoobrambni poizkus odločilnih točk sploh ni lotil. Za metodo Kdrasovega neresnega pisačenja je značilen očitek Hilckmannu, da pri številki slovenskih glasov ob plebiscitu 1920 ni točen za... pol procenta.

Ob Kdrasovem izrabljanju „razvoja procentov slovenskega prebivavstva“, kölnski profesor poudarja, da so Slovincem sovražni krogi na Koroškem v rafiniranem manipuliranju s statističnimi podatki dosegli popolnost, potem pa pribije: „Razvoj števil“ v južni Koroški izza 1920 naredi res silen vtis. Ko preje nihče ni dvomil, da tam živi vsaj 60-70.000 slovenski govorečih — izum infamnega in farizejskega razločevanja med Slovenci in Windischerji je poznejšega datuma — naj bi po krškem ordinariatu danes bilo 2000-3000 Slovencev“. Čeprav so nacisti pregnali z rodne grude 247 slovenskih družin. Toda so še bolj zgovorni dokumenti: „Statistische Uebersichten fuer Reichsgau Kaernten, ki jih je sestavil Statistični urad za Ostmarko — in sicer „Streng veteraulich! Nur fuer den Amtsgebrauch“ — navaja pod rubriko „osebe tujege materinega jezika... razen Jugov“ — se pravi Slovenci — 46.724 osebe. Zato vnaprej ni verjetno, da bi isti Slovenci, ki so glasovali za Jugoslavijo, ki so bili pregnani ali se bili v velikem številu po koroških gorah zoper naciste, po 2. svetovni vojski ne bi hoteli biti več Slovenci.

Tudi dozdevna „pravica staršev“, s katero radi operirajo „moralist“ Kadras in drugi slovenstvu sovražni krogi, da bi z njo obšli šolsko zakonodajo, je vse kaj drugega kot resnična volja staršev. S sklicevanjem na različne vrste jezika kot „pretežnoslovensko“, „vindišarsko“ itd., je ordinariat „zapustil vsakršna realna in pametna tla“. K trditvi, da je prebivavstvo južne Koroške narodostno spremešano, je treba pibiti, da je bil velik del danes nemški govorečih krajev prej nekoč slovenski, da dozdevne spremembe narodne pripadnosti v 19. in 20. stol. niso rezultat naravnega razvoja. Dejstvo je, da so najbolj slovanstvo sovražeci „Nemci“ potomci Slovencev.

Če ordinariat operira s tem, da nihče noče zgolj slovenske šole, je temu prav lahko uganiti razlog: znanje nemškega jezika je staršem in otrokom koristno.

Ako pa danes slovenski starši svoje otroke pošiljajo v nemške šole, je treba biti pošten in ne vleči na dan lagodnega izgovora, prehod k nemškemu jeziku je pač kot nekaj naravni pojav, zoper katerega se ne da nič narediti. Vprav to ni res. Prehod iz enega jezika v drugi ni nikoli naravni pojav, temveč v najbolj ugodnem primeru socialno-psihološki proces in o mnogo takih procesov vse prenatanko vemo, da se ne vrše „kakor sami od sebe“, temveč so dosti pogosto od dobro znanih faktorjev zavestno uravnjavani. „Zastopnikom sv. Cerkve bi moglo biti kvečjemu v čast, če bi se v teh rečeh drugače obnašali kot duhovni sledbeniki sulferejanske Südmarke“.

Ordinariat trdi, da ni nenaklonjen Slovincem, toda dejstva govore drugače: v 40 letih je bil iz 32 cerkva izpodrinjen slovenski jezik, v drugih omejen na minimum. Na fari, ki je enkrat dobila nemškega župnika, za njim ni več moč uvesti nazaj slovenščino.

Nekaj posebnega je sklicevanje ordinariata na papeške dokumente izpred prve svetovne vojne; zakaj ne upošteva papeških izjav po drugi veliki vojni?

Hilckmann je prepričan, da se s slovenske strani po pravici kaže na moralni vidik plebiscita leta 1920 in na tedanje razmere. Dne 21. septembra 1920 (plebiscit je bil 10. oktobra) je na zgodovinskem gosposvetskem polju deželna vlada v navzočnosti škofa Adama Hefterja dela slovesno izjavo, da „hoče slovenskim sodeželanom sedaj in vse večne čase ohranjati njih jezikovno in narodno posebnost in da bo za njihov duhovni in kulturni razcvet skrbela prav tako kot za nemške prebivavce dežele“. Hilckmann pristavlja: „To je bilo l. 1920. Se torej vendar zelo razločno vidi, kako krivo in kvarno je bilo, če so potem nemškonacionalni krogi okoli šolske družbe „Südmark“ poskušali lažljivo prevračati rezultat glasovanja v zmago vsenemštva“. Eden izmed slovenskih voditeljev, ki so se zelo jasno potegovali za to, da ostanejo pod Avstrijo, prelat Valentin Podgorc, je pozneje, sklicujoč se na to slovesno izjavo, ki je vendarle za več tisoč Slovencev bila povod zato, da so oddali svoj glas za Avstrijo, spričo dejstva, da se slovesno dana obljuba ni izpolnjevala, stavil pod vpra-

šaj moralno veljavnost ljudskega glasovanja 1920 (v Koroški kroniki 15. 11. 1964).

Potem spominja na čas nacistične vlade. Takoj po vkorakanju nemških čet so zaprli 6 slovenskih duhovnikov, med njimi je deželni poslanec Vinko Poljanec še isto leto umrl. Po 6. aprilu 1941 pa se je začelo pravo preganjanje: 53 duhovnikov je moralo zapustiti svoje fare, več jih je romalo v beljaške in celovške zapore, nekateri pri priči v Dachau. Na vse te župnije je prišla nemška duhovščina, slovenska pridiga in cerkvena pesem sta bili prepovedani (to navodilo se nahaja v uradnem škofijskem ukazniku z 29. maja 1941). Izšla je celo smernica cerkvenih oblastev, da smejo biti napisi na grobovih samo nemški.

Po zlomu hitlerstva so se slovenski duhovniki vrnili v domače kraje, toda zelo jih je bolelo, ker si je dajal ordinariat tako dolgo toliko opravka, predno jih je vrnil na njihove župnije.

Slovenci pa so bili deležni še drugih žalitev in krivic. V avstrijskih državnih pogodbah 1955 je v 7. členu zagotovljeno slovenski manjšini več pravic, med drugimi do lastnega šolstva. Toda če je prvi osnutek manjšinskega šolskega zakona iz 1957 v skladu s šolsko uredbo iz 1945 določal, da se verouk uči izključno v maternem jeziku otrok, je besedilo, ki je bilo predloženo 1959 parlamentu, določalo, da se v dvojezičnih šolah verouk uči v nemščini in slovenščini. Slovenski delegaciji, ki je pri predsedniku šolskega parlamentarnega odbora protestirala, je poslanec dr. L. Weiss povedal, da je do te spremembe prišlo na izrecno zahtevo krškega ordinariata. Ko so zoper navodila tega ordinariata o poučevanju verouka takoj 1959 slovenski absolventi višjih šol pisali škofiji, njih vloga štiri leta ni dobila odgovora. Pač pa je Kadras povpraševal pri vodstvih šol, če se kateheti drže njegovih navodil v pogledu učnega jezika.

Porušenje semeniške cerkve v Celovcu, kjer je bila vsako nedeljo božja služba za Slovence, prof. Hilckmann oznamuje za „temno zadevo“. Omenja tudi znano pisarjico „očitno bolj nemškonacionalnega kot katoliško usmerjenega“ župnika Mucherja (uboga slovenska muha!), kot nekaj tipičnega za znano ravnanje celovških višjih pastirjev s pastirskim pismom avstrijskega episkopata o sv. Cirilu in Metodu, pri čemer se sprašuje: „Je kaj takega torej vse le naključje?“ Celo Kadrasov zloglasni postopek ob proslavi 550-letnice zadnjega ustoličenja pri Gospe sveti, pri čemer pripominja k Kadrasovi razsodbi: „Ta izjava g. generalnega vikarja nosi naslov: ‚Enaka pravica za vse!...‘“

Navajanje dejstev, ki bijejo v licemerski obraz voditeljev celovškega ordinariata, sklepa bojevnik za Evropo svobodnih narodov z ugotovitvijo: „Mučno je, da se je v drugi polovici dvajsetega stoletja, ko vendar vsi stremimo k Evropi kot bratovski zvezi svobodnih in enakopravnih narodov, še treba otepati s take baže sramotnimi zadevami.“

Pomembne so njegove misli o spreminjanju jezika: „Načelno zastopam misel, da so ‚premene jezika‘, vsaj danes, zelo dvomljive reči. V davnih stoletjih so morda bile napol naravni proces. Toda temu ni več tako, odkar novodobna sredstva za vplivanje na ljudstvo omogočajo umeten nastoj takih procesov in njih zavestno uravnavanje. Ti umetni procesi menjave jezika rabijo kot najbolj uspešno, pa najbolj infamno sredstvo ‚zastupljanje duš‘, pod zastupljanjem duš razumem sistematično sugeriranje manjvrednostnih kompleksov, tako da se nek narod začne sramovati svojega rodnega jezika in prehajati k drugemu. Dušna zastupljenost pomeni hudo okvaro ljudskega značaja celega naroda.“

Ali morejo biti pametni in moralno opravičljivi razlogi zato, da se drug narod navaja k temu, naj postane nekaj drugega kot je po naravi. Kölnski izvedenec za narodostna vprašanja Evrope odgovarja: Prav nobenih takih razlogov ni.

—Ruska revija „Junost“ v Literaturni Gazeti iz srede novembra obljublja, da bo prihodnje leto prinašala dela cele vrste mladih pesnikov, ki so bili kot „formalisti“ ostro kritizirani za ideološke kampanje ob koncu 1962 in v začetku 1963. Sporoča, da bo „v eni izmed prvih števil“ priobčila veliko pesnitev Jevtušenka, posvečeno zatvornici pri Bratsku v Sibiriji. Obeča tudi dela gruzinskega pesnika Bulata Okudžava, ki so mu doslej tiskali samo par kratkih povesti, čeprav njegove melanholične pesmi, ki so

pogosto prežete s prozornimi alegorijami, krožijo po vsej državi. Napovedana so še imena pesnikov: Bella Ahmadulina, Olga Bergole, Juna Moric, Andrej Voznessenskij, Jevgenij Vinokurov, Rasul Gamzatov, Robert Roždestvenskij in Jaroslav Smeljakov.

—Prof. Friedrich v. d. Leyen, ki že desetletja ureja in izdaja pri Eugen Diederichs Verlag vrsto „Pravljice svetovne literature“ je v svoji novi knjigi „Das deutsche Märchen und die Brüder Grimm“ podal rezultate svo-

NAROČNIKE

vljudno vabimo in prosimo, da nam poravnajo naročnino za VIII. letnik naših knjižnih publikacij. Dosedaj se namreč že prejeli štiri številke naše literarne in kulturne revije MED-DOBJE in potrdili se bomo, da bo zaključni zvezek, to je 5. in 6. zvezek izšel še pred koncem januarja 1965. GLAS se je v preteklem letniku skušal še bolj utrditi kot resen periodični glasnik kulturnih tokov v domovini in v svetu.

Priznamo, da smo v zastanku z izdajo drugega dela Mauserjeve povesti iz časov revolucije v domovini: LJUDJE POD BIČEM. Drugi del je polovico že natisnjen, druga polovica pa se je zavlekla, ker so razne ovire preprečevale, da bi nam avtor mogel poslati rokopis. Brž ko bomo imeli še ostale strani, bomo gotovo pohiteli.

Avtor zbirke esejev dr. Milan Komar tudi končuje zadnjo revizijo spisov in bo njegovo delo gotovo zelo lepo zaključilo enega najbolj razgibanih letnikov naše založniške delavnosti.

Vendar bomo zamogli nalogo izvesti mirno in brez večjih težav, ako nam bodo naročniki in prijatelji čimprej poravnali naročnino. Kdor bi hotel preračunati ceno naših knjig in jo primerjati s podobnimi, bo moral priznati, da je naša slovenska knjiga še vedno najcenejša dobrina, ki se med nami ohranja. Naše publikacije niso samo v okras Vašim knjižnicam, ampak so sproti barometer našega narodnega in duhovnega usmerjanja in čutenja.

KDOR HITRO DA – DVAKRAT DA

jega dolgoletnega dela. Ob vsaki pravljičji razloži njen izvir, motivno vsebino in zgodovinsko ozadje. Kdaj bomo podobno delo dobili Slovenci za bogati svet slovenske pravljičje?

— Veliko senzacijo je izzvala v Bruslju Bejartova izvedba Beethovenove Devete simfonije kot balet. Maurice Bejart je pred leti ustanovil baletno skupino z naslovom „Balet XX. stoletja“. Deveto simfonijo je uprizoril z devetdesetimi plesavci, glavna misel pa sloni na bazi simfonije, in ta je Schillerjeva pesnitev „Himna veselju“. Zanimivo je, da je Beethoven sam mislil, da naj bi se Deveta simfonija izvajala kot plesni oratorij; zlasti bi to veljalo za četrti zaključni stavek. Bejart je v tem stavku spraval na oder plesavce Japonce in Indijce iz Jamaike, da bi s tem podčrtal misel bratstva, ki naj z veseljem preveva vse ljudi na svetu.

—Iz ljubljanskih dovtipov. Telefonski razgovor: „Je tovariš direktor doma?“ „Ni ga.“ „Pa so mi rekli v tovarni?“ „Ni ga. Kdo pa si ti?“ „Njegova sošolka.“ „Lažeš. Ti si k... Moj mož ni nikoli hodil v šolo.“

RUDA JURČEC: SKOZI LUČI IN SENCE

ZALOŽBA BARAGA
Pedernera 3253
Bs. Aires

CENA:
broš.: 400 pesov
vez.: 500 pesov

„Božja beseda“, mesečna revija v Torontu, objavlja oceno knjige „Skozi luči in sence“, I. del, ki jo je napisal č. g. prof. Lojze Ambrožič. Članek se glasi: „Božja beseda ne objavlja knjižnega pregleda in tudi ne ocen posameznih knjig, izjema naj bo ta članek, ki je obenem ocena. Z njim ni dano samo veliko priznanje prekrasni knjigi „Skozi luči in sence“, ampak je podana tudi karistna misel za nas vse.

Pred nekaj meseci je v Argentini izšel prvi del avtobiografije g. Rude Jurčeca, ki je bil med drugim urednik Slovenca.

Človek, ki skoraj stalno živi med angleško govorečimi, je ob tem delu vesel in v zadregi obenem. Vesel in ponosen zato, ker najde konkreten primer bogastva in gibčnosti materinega jezika, v zadregi pa, ker čuti, kako v teku časa njegova slovenščina postaja okornejša in izrazno revnejša. Knjiga mu pomaga do globljega razumevanja slovenske narodne zavesti in odpora proti nemštvu, ko mu poda vpogled na zadnje zdihljaje avstro-ogrske monarhije na slovenskih tleh.

Bravec se čudi avtorjevi razgledanosti in duhovni širini. Poznanje slovenske, nemške in francoske literature — filozofske nič manj od leposlovne in politične — diha na vsaki strani. Osebnosti, o katerih je rod, ki je rasel med zadnjo vojno in po njej, le slšal, zažive pred nami ne v črnobelih barvah političnih in frakcijskih gesel, pač pa kot resnični ljudje s svojimi vrlinami in hibami. Ozadje tragedij, problemov, je prikazano v stvarni in trezno premišljeni obliki.

Knjiga je popolnoma prosta panegiričnega deklamiranja, ki smo ga tako naveličani. Iz nje veje razumevanje, poštenje, nepristranost, ravnotežje v sodbah, skratka krščanska ljubezen, „ki ne misli hudega, se ne vesli krivice, veseli se pa resnice“. Tu ni propagande, ni fanatizma, pač pa uravnovadeno gledanje globoko vernega in zelo inteligentnega kristjana na okolje, idejne tokove in osebnosti, ki so nanj vplivali in ga oblikovali. Sebi zaupajoča miselna prostost in odprtost, ki je ni strah, da bi jo stik z mislimi in pogledi drugih spodenel, temveč ve, da jo bo le obogatil, razgibal, razširil.

Upam, da bo knjiga „Skozi luči in sence“ našla čim več bravcev. Kdor hoče razumeti vrenje med katoliškimi Slovenci v dvajsetih letih, je mora brati. In seveda z veseljem čakam objavo drugega dela, v katerem bodo opisana leta od 1929 do 1945.

— „Omnes unum“, glasilo slovenskih duhovnikov v zamejstvu, prinaša daljše poročilo o Jurčecovi knjigi izpod peresa msgr. Janeza Hladnika. Med drugim piše:

„...Ko mi je prišla v roke knjiga Ruda Jurčeca 'Skozi luči in sence', sem takoj začutil, da je pisana zame! Ruda Jurčec je moj znanec iz tistih dni... in zato sem res z zadostnim segel po knjigi in jo prebrano odložil z velikim zadoščenjem... Prav hvaležni moramo biti avtorju za sliko, ki jo je podal o Ormožu, obmejnem kraju naše zemlje... zame je pa njegova slika Ormoža pomembna zato, ker meji na Hrvaško, kakor je na meji Hrvatske tudi Metlika, kraj mojega verskega in narodnega dela. Pomembna zato, ker pokaže, da so bile v tem pogledu razmere prečudno enake na obeh krajih narodnih meja s Hrvaško... Posebna vrednost Jurčecovih spominov je tudi to, da se pokaže v Ljubljano res kot srce Slovenije. Iz daljnje Prlekije sanjajo v Ljubljano kot prelepi kraj narodne lepote in bogastva... Dr. Korožcu je postavljen odličan spomenik. Ob njem pa je ne-

kateri politične osebnosti ocenil pač iz svojega vidika, ene precenil, druge pa podcenil. A vsekakor so Jurčecovi spomini odlični doprinos, da bo bodočnost lažje prišla do prave presoje slovenskega dogajanja v letih 1918 do 1929... Seveda so vsaki spomini osebni in zato ni mogoče šteti v zlo, če je kaka oseba predstavljena v prikazu, ki ni točen... Verjetno da bo v naslednjih delih podoba teh dopolnil... Hvaležni smo Rudi Jurčecu za tak krasni doprinos k slovenski kulturi. Knjiga je vredna vsega priporočila. Že nestrpnost pričakujem drugega dela!“

Gospod doktor Peter Markeš piše še iz Toronta dne 4. decembra 1964 med drugim: „... ko bo prišla še druga pošiljka, bom knjigo še lažje priporočal, ker vem za mnoge druge, ki so jo z navdušenjem bfuli in o njej govorili. V Kanadi dosegaj ne poznam nikogar, ki bi nje vsebino kakor koli obsopal ali zavračal. Nasprotno! Dosedaj še nisem srečal o nobeni knjigi res toliko pohvale. Redki so, ki bi znali pisati tako umirjeno, in tako prizanesljivo konstruktivno o spornih vprašanjih. Ni lahko karžati na boleče točke na način, ki ne žali in ne boli. Nemalo me je presenetilo pisanje „Svobodne Slovenije“. Dobivam jo po avionski pošti, zato sem mogel prebrati dva članka. Kritikavo popravljaje „netočnosti“ pri meni ni prav nič zmanjšalo lepega vtisa, ki ga je knjiga napravila name; lovi se za zunanostmi in se glavne vsebine sploh ne dotakne. Kam bomo prišli, se človek sprašuje, če bomo do lastnih ljudi tako ozki in tako zelo nagnjeni k drobljenju tega, kar še imamo. Saj vendar živimo v svobodi! Danes imamo najlepšo priliko, da stvari postavimo na pravo mesto in se nam pri tem ni treba bati, da bi se kakemu „uradnemu“ zamerili. Saj poznamo Vaše dosedanje javno delo, ki je služilo le skupnosti... In o tem nas prepričuje zlasti, kar ste že napisali v knjigi Skozi luči in sence...“

Gospod Pavle Rant piše avtorju knjige dne 7. decembra: „Dragi gospod Jurčec, te dni — v času počitnic — sem lahko žele v drugič prebrat Vaše spomine. Iskrena hvala za vse besede, ki so v njih! Še posebej iz vsega srca lepa hvala za čudovit prikaz izrednega bogastva naše preteklosti, v kateri je toliko naukov za bodočnost našega naroda. Upajmo, da lepša bodočnost, kakor jo je kdaj koli imel. Precej senc ste osvetlili in nekaj luči tudi zatemnili. In prav je tako: v iskrenem iskanju naše preteklosti bomo s pogumom lahko zrlj v bodočnost. Vi veste — in mnogi z Vami tudi — da je že tako, da jo po navadi po glavi dobi tisti, ki po svoje misli. Nič zato, dokler bomo sposobni kovati železo, bomo nekaj naredili. In Vaše besede so kovanje železa! V tem je njih moč. In v tej je skrita ljubezen do naše domovine, do jezika, do izročil, do našega čutenja... Nestrpnost bom čakal nadaljevanja; pišite, prosim, pišite, saj gre za afirmacijo našega duha... Iskreno Vas pozdravlja Vaš Pavle Rant.“

Pisatelj dr. Vinko Beličič piše 11. decembra iz Trsta: „... Vaše knjige sem prejel 21 izvodov. Vse sem takoj prodal. Knjiga se prav dobro prodaja. Veliko izvodov je šlo že v Ljubljano. Tudi v izlozbi Tržaške knjigarne ima častno mesto. Vsi jo hvalijo, in to Vam je lahko največje priznanje. Zdaj pa naprej, gospod Ruda. Kdor je prebral prvo knjigo, nestrpnost čaka druge (in za njo še tretje).“

„NAŠ TEDNIK — KRONIKA“ pa je dne 12. novembra prinesel dve koloni o knjigi „Skozi luči in sence“ in posnamemo samo nekaj misli: „Jurčecova knjiga niso le spomini na to, kar je doživel, ampak v njej ves razvoj povezuje s potekom in orisom življenja v svojem kraju, svoji ožji domovini Sloveniji sploh. Pisatelj se je sukaj v krogu mladih katoliških izobražencev in nam je sedaj podal popis dobe tako imenovanega mladinstva in križarstva med Slovenci. Njegovo knjigo posebej priporočamo našemu dijaštvu, ki bo iz nje marsikaj izvedelo“. Za tem ponatiskuje iz knjige oris prof. Ehrlicha in daje sestavku naslov „Jurčec pripoveduje o Ehrlichu“, sestavku o Kuharju pa daje naslov „Pri Kuharju v Parizu...“